

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

שיחות מוסר והדרכה בפרשת השבוע
מיוסדות על שיעוריו, ספריו, וכתבי תלמידיו

פרשת ויגש תשפ"ד

גור אריה יהודה

מהדורת כנסת ישראל

לזכות רפואה שלימה

חיה מלכה בת-בת-שבע

בתוך שאר חולי ישראל

• פרנס השבוע •

נתרם בעילום שם

להצלחת התורם ברוחניות ובגשמיות

לזכות מרדכי וטובה ארמן

ולעילוי נשמת

חיים שלמה בן דוב בער
אליעזר מנחם בן אברהם שמואל
גיטל בת מנחם מנדל
אלטע דבורה בת אשר

ניתן להשיג את החוברת בחינם:

**צרו קשר לברור מוקד חלוקה באזור מגוריהם
או לפתיחת מוקד חדש**

• ירושלים	• בית שמש	• אשדוד	• עפולה
• בני ברק	• אלעד	• טלזסטון	• רכסים
• מודיעין עלית	• אשקלון	• מודיעין	• תל ציון
• ביתר עילית	• אופקים	• נתיבות	

הצטרפו גם אתם להפצת העלון

תרום 180 ₪ לחודש

וקבל מידי שבוע 50
עלונים להפצה
במשלוח עד הבית

תרום 120 ₪ לחודש

וקבל מידי שבוע 20
עלונים להפצה
במשלוח עד הבית

חינם

פתח נקודת חלוקה
באיזור מגוריך

לבירורים והנצחות : 02-9665295

או לקבלת החוברת במייל: ey@torasavigdor.org

חוברת מס' 192

הדפסה - דפוס העיר החדשה

תורת אביגדור

פרשת ויגש

גור אריה יהודה

תוכן

- א' - מעלת הגבורה / 3
- ב' - מעלת העדינות / 7
- ג' - השילוב המנצח / 11

א' - מעלת הגבורה

הדרמה הגדולה

בפרשת השבוע מתוארת התרחשות דרמטית ביותר, אולי אחת הדרמטיות ביותר בתנ"ך כולו. המשנה למלך, שליט מצרים, יושב על כס המלוכה ונוזף קשות בשבטים; הוא מאיים עליהם שהוא עומד לאסור את בנימין אחיהם, כעונש על גניבת גביע הכסף המלוכה. האחים ירדו למצרים כדי לקנות דגן, והם נאלצו להתעסק עם המשנה למלך שהתנהג כלפיהם ביד קשה - הם טרם ידעו שמדובר באחיהם האובד - וכעת הוא עומד להכניס לשבי את בנימין. נראה היה כי המצב אבוד; בנימין יאסר ויהיה עבד במצרים עד יום מותו, והאחים יצטרכו לשוב ליעקב בידים ריקות. זה היה ה'פסק' של המשנה למלך.

אם נרצה לצייר לעצמנו כיצד נראתה התרחשות זו, עלינו לשכוח מכל מה שאנחנו מכירים בנוגע למושג 'מלך'. היום אנחנו מביטים על מנהיגי מדינות, נשיאים, ראשי ממשלה, כעל אנשים חלשים חסרי חוט שדרה - והם באמת כאלה. האיומים שלהם ריקים וחסרי תוכן, והכבוד שלהם הוא בדרך כלל גם כן כבוד חסר תוכן. מיהו הנשיא שלנו כיום (ג'ימי קרטר)? 'חליפה ריקה' שהיה מגדל בוטנים בצעירותו. אפילו המלכים של היום הם כלום, לעומת המלכים של ימי קדם.

משחקים עם אש

אולם בימים הטובים ההם, כשהמלך דיבר, אנשים רעדו מפחד. מי שהיה מביט בו בצורה לא נכונה - אחת דתו היתה להמית. ולא היו שום ועדות חנינה ועתירות לבית המשפט העליון. לא היו שופטים ליברליים טיפשים שיצילו את הנידון למוות. הפקודה ניתנה והראש הוסר מהגוף באחת.

נמצא שכאשר המשנה למלך מספר לאחים מה עומד לקרות כעת לבנימין, הם לא היו אמורים להשמיע אפילו ציוץ. נכון, הם עומדים לאבד את בנימין ויהיה עליהם לשוב לאביהם בידים ריקות, אבל מה אפשר לעשות? לא מתווכחים עם מלך.

אך לפתע קרה משהו. "וַיִּגֶשׂ אֵלָיו יְהוֹדָה". כולם עמדו שם באימה גדולה, אך יהודה אזר אומץ וניגש אל המשנה למלך. לא רק שהוא ניגש והתקרב אל המלך אלא "וַיֹּאמֶר" - הוא פתח את פיו כדי לדבר. דבר כזה מצריך אומץ. האמת היא, שלהצטנף בצד ולהתחנן לרחמים - גם זה כבר דבר גדול. אבל לגשת אל המלך ולדבר אליו? לזה דרוש רוח של גבורה.

לא רק שהוא ניגש אליו ופתח את פיו, אלא שהוא דיבר באריכות. מעשה כזה - לפתוח בהרצאה ארוכה ומלאת טיעונים בפני המלך, הוא מעשה מסוכן ובולתי נבון בעליל - זה כמו להתעסק עם מלאך המוות. אולם יהודה מסר נפש והתנדב להיות דובר האחים. הוא אמנם דיבר בדיפלומטיות, אבל הוא דיבר, והוא דיבר קשות. ובזכות זה ניצל בנימין.

התיאוריה

ברצוני לחלוק עמכם משהו - עיקרון משלי, אותו לא שמעתי מרבותי, ולכן אני לוקח עליו אחריות. אם זה לא אמת, תהיה האשמה תלויה בי. אולם אני נוטה לומר שפרשה זו היא אחת הסיבות שעם ישראל כיום מורכב מ'יהודים' - בני יהודה. לא רק שאנחנו מכונים 'יהודים', אלא שבמידה רבה אנחנו אכן יהודים. האם כל היהודים היום הם מצאצאי שבט יהודה? לא, אבל רובם כן. חלק הם משבט בנימין, והלויים והכהנים הם מבני בניו של לוי. מלבד זאת, יש תערובת קטנה מכל שאר השבטים - זוהי עובדה שיש בינינו מעט מכל שבט (ראה מגילה יד, ב ופסחים ד, א), אולם רובו של עם ישראל מורכב מבני שבט יהודה.

מהי משמעותה של עובדה זו, שאנחנו צאצאיו של יהודה? מדוע דוקא יהודה זכה לכך, ולא שאר שבטי ישראל? זה לא במקרה. שום דבר אינו במקרה, אולם דבר גדול כל כך, עתידו של עם ישראל - אין ספק שיש דברים בגו. זוהי שאלה שראוי לתת עליה את הדעת: מדוע זכה דוקא יהודה שצאצאיו ירכיבו את רובו של כלל ישראל? מה עם כל שאר האחים? נראה לי שלסיפור הזה - "וַיִּגֶשׂ אֵלָיו יְהוֹדָה", יש חלק גדול בענין. אנחנו מוצאים כאן את מעלת הגבורה, וכדי להצליח באיזה ענין שהוא, ובפרט כיהודי, יש צורך בגבורה ובעוצמה. אני חושב שזוהי הסיבה שיהודה זכה לגדולה רבה יותר משאר אחיו.

נועז ונמרץ

כאשר יעקב אבינו שכב על ערש דווי ונפרד מבניו, הוא אמר כך: "יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךָ אֶחָיָה" (בראשית מט, ח). למילה "יודוך" יש שני פירושים. לעתים הפירוש הוא מלשון 'הודאה', אולם כאן הפירוש הוא 'לרומם ולגדל'. 'יהודה, אחיך יגדלו אותך, הם יאדירו אותך' - היתה זו נבואה שיום יבוא וכלל ישראל כולו יכיר בייחודיותו ובמעלתו של יהודה. "יִשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ בְּנֵי אֲבִיךָ" - כולם ישתחוו אליך.

למה? מדוע נבחר דוקא יהודה לכך? בזכות העוזות והנמרצות שגילה. "יִדְךָ בְּעֶרְףְּ אֶבְיָךְ" - מי שתופס את אויבו בעורף, פירוש הדבר שהוא נועז ונמרץ - אין כל ספק בכך. ויעקב המשיל את יהודה לאריה: "גֹּר אֲרִיָּה יְהוּדָה". מדוע נמשל לאריה? משום שאריה הוא חסר פחד, ואינו נרתע מפני האויב.

זוהי ההגדרה של מעלת האריה, שאליה מעודדים אותנו חכמינו ז"ל להידמות: "הוי עז כנמר... וגיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים" (אבות ה, כ). חז"ל אינם מתייחסים לכוחו הפיזי של האריה. יתכן והפיל חזק יותר מהאריה. יתכן והשור מסוגל לסחוב משא כבד יותר. אבל האריה הוא חסר פחד.

לכן יהודה נחשב לעוצמתי ביותר, לזה שיתמיד ויקיים את רצון ה' ללא מורא וללא חת. הוא זה שניצל את כוחותיו "לעשות רצון אביך שבשמים" יותר מכולם.

האריה קופץ פנימה

תכונה זו התגלתה בשבט יהודה כאשר בני ישראל עמדו על יד הים. המים טרם נבקעו בפניהם, והם עמדו שם, חסרי אונים. מאחוריהם מגיע צבאו של פרעה, אחוזי תאוות נקמה, ולפניהם מים עמוקים ובלתי עבירים.

היה זה יהודה - נחשון, נשיא שבט יהודה - שהחליט להיכנס למים. נדרשה לכך התלהבות וגבורה, נדרשה לכך תעוזה, אך נחשון קפץ פנימה. המים הגיעו עד לצווארו, אולם האריה נשאר על עומדו, עד שהמים נבקעו.

האריה הכובש

גם בימי יהושע, כאשר הגיעו בני ישראל לארץ כנען, ונצטוו להשמיד את הכנענים, היה זה שבט יהודה שנהג בעזות שהקב"ה דרש בעת הזאת.

עלינו להבין שמצוה זו - "לֹא תַחֲיֶהָ כָּל נֶשְׁמָה", לא ערבה לחיכם של עם ישראל כלל וכלל. עם ישראל הם רחמנים, והיה להם מאוד קשה לעשות דבר כזה. לכן שאר השבטים התרפו במלאכתם. הם אמנם קיימו את המצוה במידה מה, אולם הם התרפו בקיום המצוה כראוי.

היה רק שבט אחד שקיים את המצוה במלואה - יהודה. הם גירשו את כל הכנענים

והשמידו את אלו שנשארו. כך כתוב בספר שופטים, ששבט יהודה קיים מצוה זו בשלמות. זוהי נקודה חשובה למי שמבקש להבין את גדולתו של שבט יהודה.

מעלה זו הביאה הצלחה לשבט יהודה גם בהמשך הדרך. אצל כל שאר השבטים, היו פלישות מהאומות השכנות. היו את מדין, עמון ומואב, ואפילו אדום, שלכולם היתה שליטה מסוימת על היהודים בארץ ישראל בשלב זה או אחר. אך לא כך היה אצל שבט יהודה - אצלם מעולם לא היתה שליטה לשום אומה, משום שיהודה היה שבט לוחם, אנשים בעלי כח ומרץ, שהקדישו את כוחותיהם לעיקרון של הנאמנות לה'. זו גם הסיבה שיהודה נשאר בארצו במשך זמן רב יותר מכל שבט אחר. הם לא היו משועבדים לאומות העולם, ולכן הם התעלו יותר במדרגתם הרוחנית. "וְיִהוּדָה עַד יָד עַם אֵל וְעַם קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן" (הושע יב, א) - הם דבקו בה' והיו נאמנים לנביאיו.

האריה ניצב איתן

כשהגיעה השעה לפילוג המלוכה בישראל, וירבעם בן נבט עזב יחד עם עשרת השבטים, יהודה נשאר עם בית המקדש. גם לזה נדרשת גבורה - להתעלם ממרד ההמונים ולהישאר נאמן.

ולכן זוהי התיאוריה שלי - שמעלה זו של "גיבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים", אותה פיתח יהודה, היא זו שהביאה לו את גדולתו. כמובן שתכונה זו אינה מספיקה לכשעצמה. יש אנשים מאוד נועזים ונמרצים, והם כישלון מוחלט. יש לכל אדם בחירה חופשית, והוא יכול להחליט להשתמש במידה זו כדי להיות אחד שמשתלט על כולם ורודה בהם בעריצות. אך זהו ניצול לרעה של מידה חשובה ביותר, מידה שניתנה לאדם לצורך עבודת ה'.

אי אפשר להיות מוג-לב. אי אפשר להיות 'נעבכ'ל'. כדי להיות יהודי, חייב להיות לאדם עמוד שדרה. בכל יהודי צריכה להיות תכונה של לוחם, כי כל אחד ואחד מאיתנו מסובב באויבים - אויבים חיצוניים ואויבים פנימיים. יש לנו די והותר אויבים פנימיים. יש חצאי-יהודים, יהודים של אחוז אחד, יהודים של אפס אחוזים, ויהודים של מינוס אחוזים; והם טוענים שהם יהודים, שהם היהודים האמיתיים. עלינו ללחום נגדם ללא הרף.

האריה והפרחחים

ולא רק בתור אומה, לא רק כעם ישראל החי בין אומות העולם, אלא גם כאדם פרטי החי בין אנשים אחרים. אדם בעל אופי חלש, גם אם הוא בעל שאיפות וכוונות טובות וטהורות, על פי רוב הוא לא יגיע רחוק. כדי להצליח ולהשיג, נדרש דחף וכח רצון. כשאמא אומרת לבנה: "אל תלך ללמוד בישיבה; אני רוצה שתהיה פרופסור באוניברסיטה", הבן צריך להתנשא כמו אריה. "בשום פנים ואופן לא! כל הפרחחים ברחוב עושים מה שהם רוצים. הם לא עושים כלום עם חייהם, והופכים לפרחחים עוד יותר גדולים, ואילו אני מבקש

ללכת ללמוד בישיבה, ואת תמנעי זאת בעדי רק מפני שאני ילד טוב? כל הפרחחים אינם מצייתים להוריהם, ורק אני צריך לציית? לא אשמע בקולך!"

האדם צריך ללחום גם נגד עצמו. יש לך בפנים אויב גדול ביותר - היצר הרע שעסוק תמיד בלמלא את תפקידו, וצריך ללחום נגדו. כמו שאמר איוב: "הֲלֹא צָבָא לְאֹנוֹשׁ עָלַי אֶרֶץ" (ז, א) - האם אין שירות צבאי המוטל על כל אדם? כולנו חיילים המשרתים את הבורא יתברך, ואנחנו נתונים בקרב איתנים. כדי להצליח בקרב הזה נדרשים מאיתנו אומץ, בעירה פנימית, ורוח קרב.

זו היתה תכונתו של יהודה, ולכן עם ישראל מאופיין על ידי יהודה, ונקרא עד היום 'יהודים'. בין אם הוא גר בקנדה, ניו זילנד, או דרום אמריקה - יהודי נשאר יהודי; הוא 'איד', 'ז'יד', 'זוויד', 'ג'ודיאן', 'ג'ודה', 'קייק' - איך שלא מכנים אותו, בכל שפה ובכל אקלים, היהודי איזו ז' כי הוא זה מעמדתו כי הוא יודע את האמת. הוא נשאר 'יהודי'.

ב' - מעלת העדינות

הגיבור העדין

יש אנשים שכאשר הם שומעים את הדברים - אני מדבר כעת על אנשים אנרגטיים ונמרצים מטבעם, שמחים מאוד מהנאמר בשיחה עד כה. 'הנה, אנחנו יהודים' הם סבורים. יש להם את הכח והמרץ לעמוד על שלהם ולהילחם.

אבל זה לא כל כך פשוט. זה בכלל לא פשוט. אין ספק שיהודה היה אדם בעל כח. רק אדם בעל כח רצון, אדם קשה כסלע, מסוגל לעמוד מול משנה למלך בצורה כזו. אבל מצד שני הוא גם היה אדם רך. כשהיה צורך בכך - לפתע הוא נהיה עדין ורכוּכי. כולנו זוכרים כיצד במעשה תמר, כאשר תמר כלתו נתנה לו הזדמנות להודות במעשיו, לפתע ה'גיבור' הנועז הזה כבר לא היה כל כך נועז. הוא לא התוכח. הוא לא דיבר בתקיפות. הוא לא הרצה את משנתו באריכות כפי שעשה למשנה למלך. הוא התקפל בשקט ואמר: "צִדְקָה מִמְּנִי" - וזהו.

יהודה משמש לנו אפוא כדוגמא של גיבור מושלם, שיודע מתי עליו להיות חזק ועוצמתי, ומתי להיות עדין ורכוּכי. זו אחת הסיבות שיהודה הפך למי שהוא. הוא היה גור אריה שידע מתי להפוך לגור חתולים...

הכירו - עדינו העצני

כעת ברצוני לספר לכם על אחד מצאצאיו של יהודה, שחינך והרגיל את עצמו להיות כמו הסבא הגדול, לדעת מתי להיות חזק ומתי להיות לא כל כך חזק. בתנ"ך (שמואל ב' כג,

ח) מוזכרת אישיות בשם "עֲדִינוֹ הָעֶצְנִי", אבל זה לא היה שמו האמיתי, אלא היה זה שם תואר שלו זכה. "עֲדִינוֹ" - מלשון עדינות, איש עדין ורך. ו"הָעֶצְנִי" משמעותו אדם קשה כמו עץ.

הגמרא (מועד קטן טז, ב) אומרת שהשם הזה, שם שמכיל דבר והיפוכו, ניתן ללא אחר מאשר אחד מצאצאיו המפורסמים ביותר של יהודה - דוד המלך. דוד נקרא 'העדין והקשה'. זה היה הכינוי שניתן כדי להגדיר את האיש הגדול הזה.

כל אחד מבין שבלתי אפשרי לנקוט בשתי התכונות הללו בו זמנית; כוונת השם הזה היא, שלעתים הוא היה רך ועדין, ולעתים קשה כעץ. השם המעניין הזה ניתן לו כשבח, משום שזהו היהודי האמיתי - זה שיודע מתי להיות כך ומתי להיות כך. זהו סוד ההצלחה בחיים.

"עדינו" בבית המדרש

בגמרא (ברכות ד, א) מתואר כיצד היו נראים הדברים כאשר נכנס דוד לבית המדרש - למרות שהיה מלך ישראל, דוד הגיע תמיד לבית המדרש - ללמוד תורה מפי מפיבוסת, שהיה רבו באותה העת.

הגמרא מתארת בפנינו את הציור הבא. דוד יושב לפני רבו שמלמד את הסוגיא, ובאמצע הסוגיא מתחדשת לדוד איזו סברא, והוא אומר לרבי' את החידוש שעלה בדעתו. כך זה היה - התקיים משא ומתן בין התלמיד לרבו, ולכן דוד היה מציג את סברתו בפני הרבי'. ולא רק חידושים; בכל פעם שדוד הוצרך לפסוק על שאלה בהלכה, הוא היה מציג את הדברים בפני רבו כדי לקבל את הסכמתו - "ואומר לו מפיבוסת רבי, יפה דנתי, יפה חייבתי, יפה זכיתי, יפה טהרתי, יפה טמאתי?"

אלא שמפיבוסת היה מסוג האנשים שלא קיבל שום ניתוח של הסוגיא שאינו מלבן היטב את כל הצדדים, לפרטי פרטים; הוא לא סבל שום צורה של עצלות המחשבה אצל תלמידיו. כאשר אחד התלמידים היה מגלה עצלות המחשבה, מפיבוסת היה נוזף בו. "שהיה מבייש פני דוד בהלכה". "שטויות!" הוא היה אומר לו. "דוד, אני מתפלל עליך! אתה לא חושב!" הוא היה מכלים את דוד.

יתכן והתיאור הזה מפליא אתכם, אבל כך היה מאז ומעולם אצל חכמינו - חשיבה שטחית נחשבה לפשע. אצלנו יש דברים חמורים יותר. אם מישהו היה מתעטש לך בפנים, היית גוער בו על כך שהוא מתנהג בחוסר נימוס; וזה נכון - זה באמת פשע. אבל אצל החכמים, אם מישהו היה אומר סברא בלי לחשוב עליה עד הסוף, אם הוא התעצל מלחשוב בצורה ישרה, זה היה גרוע בהרבה. זה נחשב להרבה פחות מנומס, והוא היה ננזף על כך.

ומה עשה דוד כאשר רבו נזף בו? הוא קיבל בהכנעה את הדברים. הגמרא (מו"ק שם) מסבירה את שמו: "עדינו" - ש"כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו כתולעת". אם היית מביט באיש הזה יושב לפני רבותיו בבית המדרש, לא היית מעלה על דעתך שיש לו

‘עמוד שדרה’. ככל שרבותיו הרבו לגעור בו, הוא קיבל את הדברים בענווה ובהכנעה. הוא לא היה רך ועדין, אבל הוא “עידן עצמו כתולעת” – הוא עשה עצמו רכרוכי בפני רבותיו. לכן הוא נקרא “עדינו” – הרך והעדין.

“העצני” בשדה הקרב

אבל מצד שני, האיש הזה גם נקרא “העצני” – על שם ש“בשעה שיוצא למלחמה היה מקשה עצמו כעץ” (מו“ק שם). אם נשנה לרגע את התפאורה, ונעבור מבית המדרש לשדה הקרב, נגלה שם דוד אחר לגמרי. אותו דוד שישב אתמול בבית המדרש, כנוע ועדין, אוחז כעת בגרזן קרב. הוא צולל לקרב בראש חייליו, מניף את גרזן הברזל הכבד שלו, וקורא בקול גדול. הוא לא רק מניף את הגרזן, הוא רוצץ את הגולגולות ואת עמודי השדרה של אויביו, ללא טיפת רחמים. דוד טובח באנשים על ימין ועל שמאל ואינו חומל עליהם, וגורם לחיילים שסביבו ליפול כמו שיבולים בפני הקוצר.

מי שהיה מביט בדוד בעודו לוחם בעוז ובגבורה, לא היה חולם שיש בו שמץ של עדינות. כי כשהיה יוצא לקרב מול אויבי האומה, שהם אויבי ה’, הוא היה קשה כעץ. כך הוא מתואר. כשהיינו מסתכלים על דוד המלך בשדה הקרב שמרסק גולגולות, לא היינו חולמים שהוא מסוגל להיות עדין ורך. לכן הוא נקרא “העצני”. מי שהיה רואה אותו היה אומר: “לאיש הזה אין לב. הוא עשוי כולו מברזל. הוא כמו חתיכת עץ. אין בו אפילו טיפת עדינות”. אבל אנחנו עוד זוכרים את דוד ה“עדינו” מבית המדרש. הוא היה רך ועדין כמו תולעת, בשעה שישב בפני רבותיו. ומשמעות הדברים היא, שדוד המלך לא היה אדם בעל חשיבה חד-גונית. כמו הסבא יהודה, הוא הצליח לאזן את שתי ההנהגות. לעתים הוא היה “עדינו” – שקט, קשוב, כנוע. ובזמנים אחרים, כאשר היה צורך בכך, הוא היה “העצני” – קשה כעץ.

עפר קשוח

מידה זו נמצאה לא רק אצל דוד. מאז ומעולם, גדולי אומתנו נהגו בדרך זו. אברהם אבינו אמר על עצמו: “וְאֶנֶכִּי עֹפֵר וְאֹפֵר” (בראשית יח, כז) – אני כלום, שום דבר. והנה, יש אנשים רבים שאומרים על עצמם שהם ‘עפר ואפר’. אני מכיר יהודי שמחבב מאוד את הביטוי הזה, אבל הוא לא מתכוון לכך ברצינות. הוא כלל אינו מתנהג כמו ‘עפר ואפר’. כשהוא מגיע הביתה ופוער את פיו הגדול וצועק על אשתו, הוא שוכח שהוא ‘עפר ואפר’.

אבל אברהם אבינו לא רק **אמר** את המילים, הוא **חי** כך. כולנו זוכרים כיצד שרה אמנו אמרה לאברהם מילים קשות: “חֲמִסִּי עָלַי, אֲנִי נְתַתִּי שִׁפְחָתִי בְּחִיקְךָ וַתֵּרָא כִּי הָרְתָה וְאֶקַּל בְּעֵינַיָּה יִשְׁפֹּט ה’ בִּינִי וּבִינֶיךָ” (שם טז, ה). אין ספק שמדובר במילים קשות. זוהי תוכחה מהסוג התקיף ביותר. וזו בכלל לא היתה אשמתו של אברהם. הוא לא עשה דבר. שרה הוכיחה אותו רק משום שהוא לא עשה מספיק כדי לצוות על הגר כיצד עליה להתנהג כלפי שרה.

ומה עשה אברהם? כיצד הוא הגיב? הוא עדין עצמו כתולעת. הוא היה סבלני ומנומס ושקט. "הִנֵּה שִׁפְחָתְךָ בְּיָדִי", אמר לשרה אשתו. "אני מתנצל. הנה, עשי לה כטוב בעיניך. כל החלטה שתקבלי מקובלת עלי".

ואל תחשבו שזה היה סיפור חד פעמי. התורה מספרת לנו אותו כדוגמא המלמדת על הנהגתו הכללית של אברהם אבינו, שהיה בעל טוב ושקט כלפי אשתו.

המנהיג התקיף

כך הוא היה בביתו. אבל כלפי אויביו - אברהם לא היה עדין כלל וכלל. הוא ידע כיצד להניף חרב. אתם חושבים שאברהם היה מוג-לב? לא ולא! הוא בכלל לא היה 'נעבכל'. הוא היה גיבור איש מלחמה. עליכם לדעת שאבהם אבינו היה גנרל, הוא היה מנהיג תקיף ועוצמתי. כשהכריחו אותו להיכנס לקרב, הוא הפך את עצמו לאריה.

אברהם אבינו רדף את ארבעת המלכים על צבאותיהם, מסדום ועד לדמשק - סוריה, מהלך מספר ימים. מספר ימים! לרשותו של אברהם עמד צבא קטן ביותר: היו לו 318 חיילים משלו, יחד עם ענר, אשכול וממרא שסייעו לו. לא כתוב כמה חיילים היו להם, אבל בוודאי שמספרם היה פחות ממספרם של הפולשים

אולם אברהם הכיר אסטרטגיות קרב. "וַיַּחֲלֶק עָלֵיהֶם לַיְלָה" (שם יד, טו), כדי שהאויבים יחשבו: "מי יודע כמה חיילים מתקיפים אותנו", והם אכן קמו ונסו על נפשם.

כמובן שהקב"ה הוא זה שנותן סייעתא דשמיא. הוא נלחם בעוז, בכל הכוח, וקצר באויביו. הוא נטל לידי גרזן קרב וקצץ את ראשיהם של אויביו. אוו ווה! אברהם היה תקיף וקשוח.

אבל כאשר אשתו נזפה בו, הוא אמר: "עשי כטוב בעיניך. כן רעייתי, מה שתאמרי מקובל עלי". כך הוא ענה. הוא הרכין את ראשו ועדין את עצמו.

משה רבינו

הדוגמאות הללו של "עדינו העצני" הן רבות ומגוונות. זה לא רק יהודה. לא רק דוד ואברהם. כך מצינו גם אצל משה רבינו. "וַיֵּצֵא אֶל אָחִיו וַיֵּרָא בְּסִבְלָתָם" (שמות ב, יא) - ליבו של משה כאב על אחיו שנאנקו תחת סבלם. טוב ליבו לא איפשר לו להישאר בארמון בעוד אחיו סובלים, ולכן הוא יצא וסייע לאחיו לשאת את משאותיהם.

אבל הוא לא היה מוג-לב. הוא לא היה חלש וחסר כח. לאחר שיצא וראה "איש מִצְרֵי מִכָּה אִישׁ עִבְרִי מֵאֲחִיו", הוא הרים את אגרופו, ונתן למצרי כזו מכה, שבו במקום התקיימה הלוויה.

אילו משה היה רק "עדינו" - איש עדין ורך, הוא היה יוצא אל אחיו, רואה כיצד הם סובלים, איך שהם נושאים משאות כבדים על כתפיהם, והיה אומר להם: "הנח לי לעזור לך. יש לי כתפיים חזקות, אני יכול לסחוב עבורך את המשא". זה היה אמנם דבר גדול, אבל לא

היה די בזה.

אולם כאשר הוא ראה מצרי המתעלל באחיו, הדבר עורר את זעמו - זעם נכון ואמיתי, והוא היכה את המצרי בו במקום. "אה!" אמר הקב"ה, "בך אני בוחר. יש לך את שתי התכונות - יש בך חמלה, רחמים וטוב לב, אך גם תקיפות האופי, עוצמתיות ועזות".

אנחנו זקוקים ל'יהודים', כאלה שמסוגלים לקחת את טוב ליבם ולתרגם אותו למעשים. 'לעמכ'ל' או 'נעבכ'ל' טוב לב, שאינו מסוגל לעשות דבר עם מידה זו, אלא רק לומר "אי, רחמנות!" ולהוזיל דמעה על צרותיהם של אחיו - זה טוב, אבל לא מספיק טוב. אדם טוב לב שהוא גם חלש ומוג-לב, הוא רק חצי בן אדם. גדולתו והצלחתו של היהודי נמדדות כאשר הוא מסוגל להיות תקיף מצד אחד ורך מצד שני. תקיף ורך - 'עדין' ו'עץ'. הוא משתמש בחכמתו ובכח הבחנתו והוא יודע מתי להגיד כן ומתי להגיד לא.

ג' - השילוב המנצח

על חבל דק

למרבה הצער, כאשר אנחנו קוראים את הסיפורים הללו המסופרים בתנ"ך, הם נשארים בדיוק כך - סיפורים. הדברים הללו אמורים לשמש עבורנו כדוגמאות וכלימודים של מוסר השכל. זוהי משמעותה של המילה 'תורה' - מלשון 'הוראה'. כוונת התורה היא ליצור עבורנו תקדימים, שיהיו דוגמאות עבורנו, שבעקבותיהן נוכל לצעוד.

נמצא שכאשר לומדים בפרשת השבוע אודות יהודה, אז הנה יש לנו תקדים אחד. "עדינו העצני" - תקדים נוסף. כך גם אברהם אבינו ומשה רבינו - ויש עוד רבים כל כך כאלה. תכנתי לדבר גם על אהרן ופינחס ושאל - התורה והגמרא והמדרשים מלאים בסיפורים, אלפי סיפורים, הרבה הרבה יותר ממה שהזכרתי כאן.

ומהו לומדים במיוחד מאנשים אלו? שהחיים הם פעולה של איזון, כמו הליכה על חבל דק שדורשת תמרון. לפעמים צריך לנטות לצד זה, ולפעמים לצד השני. רבינו סעדיה גאון, בספרו 'אמונות ודעות', מדבר על הנושא הזה. הוא כותב שטעות גדולה טועים אלו שבוחרים דרך אחת בחיים. יש האומרים שההצלחה בחיים תלויה בדבר הזה והזה, והם שוללים כל דבר אחר. אך לא. אין מושג של ללכת בדרך אחת בכל דבר וענין. יהודי צריך להפוך את חייו למגוון רחב של מעלות והנהגות, וללמוד מתי מעלה זו רצויה, ומתי יש לאחוז בחברתה. כל המידות הן אמת - מה שקובע האם הן טובות או לא הוא רק כיצד מיישמים אותם בפועל.

קשה בפסח

אתם שומעים קעת עיקרון גדול לחיים מוצלחים - יהודי חייב ללמוד כיצד ומתי לעשות שימוש במידותיו השונות, **כי החלטות כל כך חשובות - אי אפשר להשאירן לחסדי ה'אינטואיציה'**. אחרת, יש אנשים שאמנם נוהגים כ"עדינו העצמי", אולם הם מבולבלים לגמרי. הם לא שולטים כלל בתגובותיהם, אלא הרגש הוא זה ששולט עליהם, ולכן הם קשים כעץ בזמן שהם אמורים להיות עדינים, ועדינים כשצריך להיות קשים.

כבר סיפרתי לכם פעם אודות יהודי שהיה מתפלל בבית הכנסת שבו שימשתי כרב. מדובר במקרה שאירע לפני שנים רבות. האיש הזה היה אדם תקיף ביותר. אני זוכר שכאשר שוחחתי עם בני הקהילה אודות המנהג לנסוע לבתי מלון לחג הפסח, והסברתי עד כמה חשוב ונחוץ להישאר בבית ולא לנסוע. כמה חשובות ההכנות לחג - לסחוב כלים מפה לשם. כמה חשוב לערוך את ליל הסדר בביתך, במשכן הפרטי שלך, במקום לנסוע לבית מלון. בתי המלון גורמים לכל האופי של הלילה הקדוש הזה, הלילה שבו מועברים מסורות מדור לדור, ללכת לאיבוד.

האיש הזה בז לדברי, והוא עשה זאת בתקיפות ובנחרצות. הוא חלק עלי לחלוטין, והוא לא היה עדין ורך בבואו להרצות את משנתו. הוא היה קשה כמו עץ בבית הכנסת. הוא הסביר לכולם עד כמה אני טועה. היה לו עמוד שדרה. הוא היה נחוש ונועז.

רך בסוכות

ואז יום אחד פגשתי אותו בשכונת ה'איסט סייד', שם הלכנו כדי לרכוש אתרוגים לכבוד חג הסוכות. קניתי אתרוג ולולב, ונשאתי אותם בידי בעודי עושה את דרכי בחזרה הביתה, באוטובוס העירוני. באותם ימים, היה זה מחזה נדיר לראות יהודי אוחז בידו לולב ואתרוג בגאון. מה יחשבו הגויים? אבל אני החזקתי בידי את הלולב ללא כל בושה. שכל הפורטו-ריקניים יראו שאני מחזיק לולב!

היהודי הנ"ל עלה גם הוא אתי לאוטובוס, אבל את האתרוג הוא עטף והניח בכיס מעילו, ואילו את הלולב הוא עטף בנייר, כך שהוא היה נראה כמו מוט לוויילון! זה מה שהוא רצה שיחשבו. הוא נזהר מאוד שאף אחד לא יידע מה הוא מחזיק בידו. לא היה לו את העוז להראות לכולם שהוא מחזיק בידו לולב.

חשבתי לעצמי - לא אמרתי לו את זה, אבל חשבתי לעצמי: אתה אדם עקשן וקשוח בבית הכנסת, אבל כשאתה יוצא החוצה, לעולם שבחוץ, אתה הופך לחלש ומוג-לב. אתה לא מסוגל לעמוד מול העולם. מדוע אינך יכול לשאת את הלולב והאתרוג כמו יהודי גאה? ואם זה לא מוצא חן בעיני הגויים - שייצאו להם העיניים! בבית המדרש - זהו המקום להיות עניו וכנוע ורכרוכי, אבל ברחוב - עליך להיות חזק ותקיף.

נהל את מידותיך

וכעת אנחנו נוגעים בשאלה יסודית, אותה שואל כל אחד ואחד: "איך אני עושה את זה? איך אוכל להתאים את מידותי, ולדעת מתי כן ומתי לא?" התשובה היא: תורה, תורה, ועוד פעם תורה.

כשהראש מלא בתקדימי התורה, אזי כאשר האדם ניצב בפני סיטואציה מסוימת, מיד צצות לנגד עיני רוחו תמונות של דברים שלמד בעבר, והוא יודע מה צריך לעשות בכגון דא. כאשר האדם לומד את התקדימים הללו, ממחיש אותם בשכלו, וחוזר עליהם שוב ושוב, הם מספקים עבורו את הדפוסים שעליהם הוא יכול לבסס את התנהגותו העתידית. זוהי אחת התועלויות שמפיקים מללמוד את סיפורי התורה אודות האנשים והנשים, ענקי עולם, שפעלו בחכמה וחיו בהצלחה. שכלנו מתמלא בתמונות חיות של חיי תורה תקינים, וכך אנחנו יודעים כיצד להתנהג; תמיד יש לנו איזה מראה מקום בשכלנו שמשמש כדפוס התנהגות עבורנו. וגם אם הסיפור אודות יהודה שניגש למשנה למלך, או של אברהם אבינו שדיבר אל שרה בעדינות, אינם צצים ועולים לנגד עינינו, אבל הם נמצאים בתת-ההכרה שלנו. כשלומדים את התורה, לומדים על חייהם של גדולי עולם אשר מפנינו, הדבר יוצר בדעתנו דפוסים של מידות טובות.

לאחוז בהגה

כך חיים חיים של הצלחה - על ידי ניווט מידותינו בחכמה. החיים הם כמו כביש מהיר, וכשנוסעים בכביש, צריך לדעת מתי לסובב את ההגה לכאן, ומתי לסובב אותו לשם. כאשר אתה נוהג, אינך יכול להרשות לעצמך להיכנע למצבי רוח ורגשות, אחרת אתה עלול להיקלע לתאונה איומה!

זה מה שלמדנו כאן - עלינו לאחוז בהגה. מי שעדיין חי, יש לו את היכולת לאחוז בהגה החיים. תשכחו מה'תורה' של הפסיכיאטרים שטוענים שהאדם שבוי ביד האינסטינקטים, המחשבות והרגשות שלו. שקר וכזב! האחריות לנווט את המידות הללו מוטלת **עליך**. לפעמים צריך להיות "עדינו" ולפעמים "עצני". הכל צריך להיעשות על פי שכל, על פי התורה.

לדוגמא, כשאדם בא במגע עם רבו, או לחילופין עם אנשים הזקוקים לסימפטיה והבנה; לפעמים אפילו רשעים, עם חוטאים - נדרשת התייחסות רכה ומתחשבת. במקרה כזה, עליך לסובב את ההגה של שכלך, ולנתב את גישתך, את מחשבותיך ואת מילותיך - לכיוון אחר. אך כאשר יש צורך להילחם בַּרְשָׁע או בַּרְשָׁע, עליך להיות קשוח ותקיף. אין צורך להתנהג בחוסר נימוס. לא צריכים לדבר בחוצפה ובעזות פנים. אבל בפנים, בתוך הלב, עליך להיות תקיף ביותר. כל הנהגה או התייחסות שלא תהיה, צריכה להיעשות על פי שכל, על פי שכל התורה. כך הופך האדם להיות איש ששולט ביצרו.

גוערים בו

לפעמים צריכים להיות 'אריה' גם בבית הכנסת. כשיש אנשים שמדברים בזמן התפילה, עלינו לזכור את דברי השולחן ערוך (או"ח סי' קכד ס"ז): "לא ישיח שיחת חולין בשעה ששליח ציבור חוזר התפילה, ואם שח הוא חוטא, וגדול עונו מנשוא, וגוערים בו". כעת זה לא הזמן להיות רך ועדין. כשרואים מישהו שמדבר בשעת התפילה, כולם צריכים לצעוק לעברו: "ששש! ששש! ששש!" הקריאות הללו צריכות להישמע מכל עבר.

כולם עומדים או יושבים בבית הכנסת, ושליח הציבור מדבר עם הקב"ה בשליחותם, והשוטה הזה, קל-הדעת הזה, הלץ הזה, פונה לשכנו ומשוחח שיחת חולין. פירושו של דבר הוא, שהוא מתייחס בביטול לכל מה שקורה כאן כעת. שום דבר אינו חשוב ביחס לרצונותיו הקטנים וחסרי החשיבות. זהו חילול ה'! גדול עונו מנשוא! אין מחילה לעוון שלו. אי אפשר לשוב בתשובה על עוון חילול ה'. חייבים אפוא לומר את הדברים! צריך לומר את זה שוב ושוב, עד שבסוף יהיו אנשים שיקשיבו.

אולם האיש הזה, שהיה 'אריה' בבית הכנסת, כשהוא חוזר הביתה לאשתו, משנה שוב את פניו. כאן הוא יודע שצריכים לדבר בנעימות וברוגע. הוא מזכיר לעצמו שכאן זה שונה; כאן הקב"ה מבקש ממנו משהו אחר, ולכן הוא מדבר בצורה עדינה. גם אם אשתו צועקת עליו, הוא ממשיך להיות עדין כתולעת, ועונה לה בצורה רגועה.

יהודי אמיתי

כמובן שגם בזה צריך לדעת מתי כן ומתי לא, כי גם בבית יש לפעמים צורך לדבר בצורה ברורה ונחרצת. לפעמים יש צורך לעמוד על עקרונות ולהיות תקיף גם בבית. קורה והאשה משתוקקת לדברים לא נכונים - היא רוצה להכניס הביתה את המגזין הזה והזה, או שהיא לא מוכנה לזרוק את הטלוויזיה - ובמקרים כאלה, על הבעל לעמוד על שלו ולהיות נחרץ ותקיף. אולם באופן כללי, הגישה וההתנהלות בבית צריכה להיות מתוך רכות מסוימת.

את התקיפות שלך תשמור לאלה שמדברים בתפילה, אבל בבית צריך לדבר בניחותא, במילים רכות ועדינות. וצריך גם לעזור בבית. צריך לעזור עם שטיפת הכלים, למה לא? צריכים לקום מדי פעם באמצע הלילה כשהתינוק בוכה והאשה מנסה לחטוף מספר דקות של שינה. זוהי ההנהגה הרכה והעדינה שנדרשת מהאדם בבית.

אולם למחרת בבוקר, צריך להפעיל שוב את העזות והגבורה. לפעמים האדם צריך להיות תקיף עם עצמו, ולהכריח את עצמו לצאת מהמיטה החמה וללכת ללמוד בבית הכנסת. הוא גם צריך לצאת ולהביא פרנסה הביתה. ה'שלימזל', האיש הרכרוכי וחסר חוט השדרה, נשאר בבית רוב היום. אין לו חשק. אין לו את העזות להכריח את עצמו לצאת ולחפש עבודה. האיש הזה הוא כשלון, כי אין לו את החריצות, הנמרצות והעזות שצריכות להיות חלק מאישיותו של כל יהודי.

וכעת אנחנו שבים ליהודה; מדוע הפך יהודה למנהיגה של האומה היהודית? התשובה

היא: "וַיִּגֶשׁ אֵלָיו יְהוֹדָה". זוהי הדוגמא שלנו לאדם מוצלח. הוא זוכר תמיד שהוא עומד בפני ה', וכי מצופה ממנו לתקן את מידותיו ולתמרן אותם אל השלמות.

עלינו לזכור תמיד שאנחנו עומדים לפני ה', ושנחנו אחראים למידותינו. בכלל המידות הללו היא מידת הגבורה והעזות, ומצד שני - מידת החסד, להיות רך ופייסני. אנחנו אחראים כלפי ה' על הכל, ואיננו יכולים להיכנע לתקיפות וגם לא לעדינות. עלינו לשלוט על עצמנו בכל עת. עבד ה' הוא מי שמזכיר לעצמו בכל עת אודות החובה להיות גם "עדינו" וגם "העצני" - כל אחד בזמנו ובמקומו. איש כזה חי את חייו בהצלחה. זהו יהודי אמיתי!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

מאזנים את המידות

יהודה נבחר מבין השבטים הודות לגבורתו ועזותו; הודות ליכולתו לעמוד על האמת, ולנהוג בתקיפות כאשר יש צורך בכך. אולם יהודה היה גם סמל הענווה. זו היתה דרכם של כל גדולי האומה - הם היו גיבורים וענוותנים - כל מידה בזמן המתאים לה. השבוע נקדיש מדי יום דקה אחת במחשבה כיצד ליישם את הלימוד הגדול שלמדנו כאן - בחיי היומיום שלנו.

המשך מעמוד אחורי

לא, לא עושים כך. אתה תאכיל עניים ותדאג לכל מחסורם, ואל תחשוש מפני "וְאֶכְלָתָ וְשִׁבְעָתָ... הַשְׁמַרְוּ לָכֶם". בדיוק כמו שה' נותן לנו ואינו חושש, כך גם עלינו לתת ולא לחשוש. ולכן, כשיש צורך לתת פרס וכדומה, ועושים כך לשם שמים, אין צורך לדאוג שמא זה יעורר קנאה.

אבל באופן כללי, אין ספק שכדאי להימנע מלעורר קנאה בתוך המשפחה. אי אפשר לדעת לאן זה יוביל. ברגע ששותלים קנאה בראשו של הילד, אין לדעת כיצד זה יכרסם בליבו, ומי יודע מה יהיה בעתיד. זהו לימוד חשוב שהסיפור יוסף ואחיו מלמד אותנו, לימוד חשוב ביותר.

אגב, אמנם חז"ל אומרים שבגלל שיעקב הראה חיבה יתירה ליוסף, שגרמה לאחיו לקנאות בו ולמכור אותו למצרים, זו היתה הסיבה שירדנו למצרים והשתעבדנו על ידי המצרים, אבל צריך לדעת שעצם גלותנו במצרים, אותן מאתיים ועשר שנים שבהן התגוררנו שם, כבר תוכננו על ידי הקב"ה עבוד מטרות חשובות ביותר. אלא שזה יכול היה לקרות בדרכים אחרות. העובדה שזה קרה כתוצאה מקנאה, נועדה ללמד אותנו כמה חשוב להימנע מלגרום קנאה אצל השני. אבל אין הכוונה שאילו יעקב לא היה מעורר את קנאתם של האחים, לא היינו יורדים למצרים. בכל מקרה היינו מגיעים לשם. בהחלט.

שאלות ותשובות

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאל אביך וימדך זקניך ויאמרו לו

שאלה:

חז"ל אומרים שאחד הלימודים שאפשר ללמוד מסיפורם של יוסף ואחיו הוא ש"לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים" (שבת י, ב). האם הכלל הזה תקף גם כאשר רוצים להעניק איזה דבר לילדיו של משהו אחר?

תשובה:

העיקרון הזה, להימנע מפעולות שעלולות לגרום לילדים לקנא אחד בשני הוא עיקרון חשוב, אלא אם כן עושים זאת כדי לעודד דברים טובים. לדוגמא, אם יש תלמיד שלמד היטב, וכדי לעודד אותו רוצים להעניק לו פרס ברבים, אזי אם עושים זאת לשם שמים, זה אחרת. לפעמים מוכרחים לעשות פעולות, גם אם הן עלולות לעורר מידות רעות בקרב אחרים - מכיון שזה נעשה לשם שמים, זו לא בעיה.

לדוגמא, נניח ואתה רוצה לשבח משהו על דבר טוב שעשה, אבל אז אתה חושב לעצמך שאם תשבח אותו, הוא עלול להיכשל בגאווה, אז אולי כדאי להימנע מזה. לא, אין צורך לדאוג מכך. בסלבודקה היו אומרים שכלל גדול הוא, שבכל הנוגע לענייני מידות, אין מושג של "לפני עוור". אם יש מצוה לשמח את השני, אזי אל לנו לחשוש שהוא עלול להתקלקל מכך.

הקב"ה בעצמו נוהג על פי העיקרון הזה. ה' אומר לנו: "וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ אֶת קוֹל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם... וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ... וְאֶסַּפְתִּי דָגְנָהּ... וְאֶכְלָתִּי וְשָׂבַעְתִּי" - הקב"ה מבטיח לנו טובות גשמיות אם נקיים את מצוות התורה. אולם אחר כך הוא כתוב: "הִשְׁמָרוּ לָכֶם" - זהירות! אמנם אני אתן לכם שכר על מצוותיכם, "וְאֶכְלָתִּי וְשָׂבַעְתִּי", אבל יש בזה גם סכנה. ברגע שיש הרבה מה לאכול, תמיד יש סכנה של "וַיִּשְׁמְנוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּבְעֹטוּ". אבל למרות החשש, הקב"ה נותן לנו אוכל לשובע.

אין לומר "כדאי שאגרום לכולם להיות עניים ורעבים כדי שיהיו להם מידות טובות".

המשך בעמוד 15

מדור זה נתרם:

להנצחה, לרפואה שלימה, לעילוי נשמה וכו'

בטל 02-9665295 או במייל ey@torasavigdor.org